

Statsraadsagen

Taler

Johan Sverdrup

Dato

17 mars 1880

Sted

Stortinget

1 En Repræsentant forsøgte igaar at reducere det Flertal her i Thinget, som tidligere har stemt for Sagen og nu agter at holde den oppe, til Minoriteter. De Herrer, sagde han, voterer paa helt forskellige Præmisser, deres Optræden og Udtalelser kan derfor ikke gjøre nogen særdeles Virkning og gjøre Regning paa

5 Tilslutning hos dem, som ikke har havt Anledning til at vinde større Erfaring i Sagen. Naar der tales om en Beslutning af stor Virkning, med Bærevidde udover Tiderne, saa er det altid Tilfældet, at Præmisserne stiller sig forskjellig for de Voterende, og saa er det ogsaa i det foreliggende Tilfælde. Enkelte ser mere paa det forretningsmæssige og betragter den Fordel, man i saa Henseende vinder,

10 som det afgjørende; det politiske træder for dem mere i Baggrunden. Andre mene, at i dette Tilfælde, hvor en saa vigtig Sag skal afgjøres, kommer det andet Moment, det politiske, det som har Betydning for Samfundet i Nutid og Fremtid, til at træde særlig i Forgrunden; paa samme Tid slutter de sig naturligvis til de øvrige, forsaavidt Hensigtsmæssighedsbetragtningerne

15 betræffer. Jeg mener, at man ikke skulde komme langt, dersom man forlangte, at alle de, som i en Nationalforsamling voterer i en stor Sag, skulde gjøre det paa Præmisser, som faldt fuldstændig sammen; paa den Maade vilde man aldrig komme af Flækken, og alle Fremskridt vilde være ugjorte.

20 Den samme ærede Repræsentant drog i Tvivl alt det, hvorpaa Stortinget Gang efter Gang har bygget sin Beslutning i denne Sag. Hele Sagens Historie havde for ham ingen overbevisende Kraft; det var, som Beslutningerne hidtil havde hvilet paa, om ikke fuldkommen utilstrækkelige Grunde, saa dog Grunde, ved hvilke der en for en kunde sættes Spørgsmaalstegn.

25

Der har været antydet, at mit Standpunkt i Sagen var helt forskjelligt fra det, som indtages af flere andre. Jeg har da ialfald dette Standpunkt at hævde, hvis denne Paastand skulde være rigtig, og jeg nærer den Tro - den er maaske feilagtig, men jeg nærer den nu - at jeg kan præcisere mit Standpunkt saaledes, at

de Herrer, som stemme paa andre Præmisser vil tillade, at jeg stiller mig i deres Række. Dernæst nærer jeg ogsaa den Tro, at jeg kanske har et og andet at sige i Sagens Anledning, som kan fortjene at tages under Overveielse ved Siden af det øvrige, der er forelagt Forsamlingen fra Komiteen og fra de Talere, som har havt

35 Ordet.

Ethvert frit Samfund er Herre over sine egne Anliggender; det opstiller sine Formaal og vælger sine Midler, ellers er det ikke frit. Dette har en æret Samtidig, hvis Navn oftere er nævnt under Behandlingen af nærværende Sag, givet et

40 saadant Udtryk: «Det konstitutionelle Monarkis Princip er uimodsigeligen, at Almenvillien, lutret og modereret ved de Former, hvorigjennem den maa arbeide sig frem til sit Maal, skal være den bevægende Kraft i alle Statsorganismens Retninger.» Godt sagt, Deres Excellence, godt sagt! Men Ledelse maa et Samfund have, hvor frie Formerne for dets Forfatningsliv end er.

45 Ud af sin Midte maa Folket hente Begavelsen, Indsigten, Kraften og en god Villie til i første Række at arbeide i Samfundets Tjeneste, vaage over dets Interesser, fremme dets Udvikling og hævde dets Selvstændighed. Denne i Tingene selv liggende Nødvendighed gjør det til en Sag af den yderste Vigtighed, at der gøres, hvad gøres kan, forat Ledelsen skal blive alsidig,

50 virksom og heldbringende, paa samme Tid som den giver Betryggelse og indgyder Tillid. Alle Faktorer af Magt og Værd i Samfundet maa derfor kaldes til at medvirke hertil; det maa være Gjenstand for stadig og pligtmæssig Omsorg og saa lidet som muligt gives Vilkaarligheder, Tilfældigheder og Særinteresserne i Vold. Dette er almengyldigt; det er det, som gjælder for alle frie og

55 frernadstræbende Nationer og saaledes ogsaa for os.

Hvorledes skal man da naa det Maal, hvorpaa der ligger saa stor Vægt? Jeg skal sige det: ved at gjøre Ledelsen til Institution. Det er det, vi fra vort Folks nærværende Standpunkt indbyder til, naar vi opfordrer vore

60 Medrepræsentanter til at vedtage det hvilende Grundlovsforslag om Statsraadernes Deltagelse i denne Forsamlings Forhandlinger.

Der tales her, som om det var gjørligt at skrive ind og skrive ud af et Folks Forfatningsliv det, man tiltrænger, eller som man vil have bort, for de Øiemeds

65 Skyld, man har opstillet. Det var, ligesom det Hele beroede paa en vilkaarlig Ordning. Men det er jo en klar Sag, at dette er dybere begrundet; det er en Nødvendighed at henvise til Tilstande, der er nedarvede fra Fortiden, og som i sig bærer vor Fremtid. Er da den Tilstand, hvori vi nu befinder os, saa

70 tilfredsstillende? Flertallet har været af en ganske anden Mening; det viser selve
denne Sags Gang, Beslutningens Gjentagelse med overvældende Majoritet fra
Thing til Thing. Det viser saamange andre Meninger, Udtalelser og Voteringer
fra denne Forsamling, der har fundet en saadan Tilslutning, at det er umuligt at
75 nægte deres Betydning. Desuden, vi har jo her taget os den Frihed at sige det
med tørre Ord, at vi ikke er tilfreds med den nærværende Tilstand. «Det er»,
staar det i en med Pluralitet vedtagen Adresse - den er af 1872 - «derfor
Storthingets Pligt mod Konge og Folk at udtale for Deres Majestæt, at
Storthinget hos Deres Majestæts Raad ikke finder den Anerkjendelse af
Storthingets forfatningsmæssige Stilling og ikke den Imødekommen overfor
80 Storthingets Bestræbelser for at tilveiebringe virksomt og levende Samarbejde
mellem Statsmyndighederne, der ene kan sætte en Regjering istand til at opfylde
sit ansvarsfulde Hverv, at varetage Kongens og Folkets Tarv og betrygge
Samfundets Trivsel og Fremgang.» Jeg mener, det er talt, som det sømmer sig
Mænd til deres Konge, og hvad nu Minoriteterne angaar, slutter jeg af de stadig
85 gjenvendende og høirøstede Forlangender om Beskyttelse, at de heller ikke er saa
ganske rigtig tilfredse. Det er jo rene Nødraab, der udsendes til dem, som har
nogen Magt i dette Samfund.

Lad os holde os til Virkeligheden og se, hvorledes Spørgsmaalet overfor den
90 fortoner sig.

Den Magtfylde, Hr. Præsident, som Grundloven har givet Storthinget, gør det
fornødent, hvis Styrelsen skal have sin gode Gjænge, at der mellem Regjering og
Storthing hersker gjensidig Forstaaelse og finder et godt Samarbejde Sted. Dette
95 er ikke nyt, nei! det er det ikke, og vi vil vanskelig kunne glemme det. Thi saa
stærkt har Sandheden af dette paatrængt sig os, ligeoverfor hvad der er skeet og
sker, at vi udtaler dette i næsten hver eneste Henvendelse fra vor Side til Hans
Majestæt. Vi skal ikke let glemme det; thi vi har et Repetitionskursus i Sagen
hvert Aar eller ialfald hvert andet. Men det jeg nu vil sige, Hr. Præsident, er
100 heller ikke nyt, det er desværre ikke nyt. En nærmere Betragtning af og nogen
Dvælen ved Erfaringerne fra vort Statsliv vil overbevise enhver om, at det
Forhold, jeg forlanger der skal være mellem Statsmagterne, har ikke været og er
ikke tilstede i det Omfang og den Fylde, som det kræves af vore høieste
Interesser. Det er et Botemiddel i den Retning, der kræves og kræves med
105 Styrke, og Kravet øges for hvert Aar, der gaar.

Erkjendelsen heraf er fælles paa begge Sider; den erfaringsmæssige Sandhed, jeg

har udtalt, har faaet et samlet og energisk Udtryk ved en Mand, der kjendte
110 Storthinget, og som satte sin Statsraadspost og hvad mere er, en stor
Virksomhed i Fædrelandets Tjeneste som Indsats. Jeg maa sige, jeg holder af de
Argumenter, som er ledsagede af den største Indsats, et Menneske har at raade
over. Jeg hørte igaar, at lange Citater ikke skulde være bra, og jeg har taget mig
den Lærdom til Efterretning. Mit Citat skal være middels langt, saa faar det vel
115 passere. Statsraad Broch siger i sit Votum: «Det er min Overbevisning, at
Statsraadernes Udelukkelse fra Stortinget berører Regjeringen den ledende
Indflydelse, den bør have paa den hele Statsstyrelse, lammer dens Virksomhed
og bevirker, at de Fremskridt, Samfundet paa Statsstyrelsens Vei kommer til at
gjøre, blive tilfældige og planløse. Regjeringens Anskuelser kunne ikke tilbørlig
120 gjøres gjældende i Folkerepræsentationen, fordi en skriftlig Udvikling aldrig med
tilbørlig Virkning kan stilles imod en mundtlig Diskussion, ikke paa Forhaand
kan omfatte alle de Synspunkter, der under Sagens mundtlige Forhandlinger
kunne blive fremhævede, eller imødegaa de Misforstaaelser, hvorfor den kan
blive udsat. Skal Kongemagten i Længden beholde den Indflydelse paa
125 Statsstyrelsen, som efter det konstitutionelle Monarkis Princip tilkommer den,
da maa dens ansvarlige Raadgivere have Adgang til den fælles Kampplads,
hvorpaa de ene kunne mødes med Folkemeningens Organer og i aaben Strid
forfægte Kongemagtens Anskuelser. De maa til sine skriftlige Fremstillinger og
Forslag kunne lægge Ordets Vægt og den Overbevisningens Magt, som alene
130 Benyttelsen af det mundtlige Ord fuldt ud kan give Udtrykket for.» Dette er
heller ikke nyt; Broch anmærker det selv, idet han siger: «De have tidligere med
stor Vægt og med Tilslutning af vore mest fremstaaende Statsmænd været
fremhævede af Regjeringen selv.» Men der er noget, som er nyt. Han siger
videre: «Men disse Grunde have efter min Opfatning ikke tabt sin Vægt, fordi
135 de nu have fundet Tilslutning fra de Sider i Stortinget, hvorfra de tidligere
betragtedes med mindre Tillid, eller fordi denne Tilslutning nu muligens kan
have fremkaldt Tvivl hos tidligere Tilhængere.»

Dette er nyt, Hr. Præsident, og jeg er tilbøielig til at tro, at Broch fik føle, at han
140 der var kommen med et novum. Det er jo saa, at Hans Majestæts Raadgivere
skal være konservative af reneste Vand. Det er sagt paa Tryk, og det er ogsaa sagt
her i Salen med det mundtlige Ords Vægt. De maa ikke engang have Lov til at
skotte til den anden Side her i Salen, de skal være paa Regjeringens Side, paa
Minoritetens Side, de skal følge Regjeringen, og jeg tilstaar, at hvis det er et
145 Gode, befinder Regjeringen sig i i al ønskelig Minoritet. Det staar ikke til at
nægte.

Men dette nye, som Broch har peget paa, er for mig Traaden, der fører mig over
150 til Betragtninger paa den anden Side. Det er ikke saa at forstaa, at vi i Storthinget
ikke har beskæftiget os med det store Spørgsmaal, hvorledes den paa Folkets
Vegne og til dets Tarv med saamegen Myndighed udrustede Repræsentation
ikke kunde udøve en større og regelmæssigere Indflydelse paa Anliggendernes
Gang. Spørgsmaalet blev tidlig vakt, og det er ikke min Agt at følge det i sin
155 Historie for at vise de forskellige Løsningsforsøg, som er blevne anstillede; men
jeg vil sige: Uafbrudt har der været tænkt og arbeidet derpaa. Det har antaget
forskjellige Skikkelser, men hele Gruppen af disse Tanker og Forslag samles om
en Fællesbenævnelse, som man i ældre Dage - jeg kan endnu mindes det - yndede
at kalde Grundlovens Gjennemførelse. Midlerne var forskjellige: direkte Valg,
160 Løsning af Bostedsbaandet, Adresser, Rigsretter, Mistillidsvota o. s. v.; men
tilsidst begyndte Meningerne at samles om den Institution, hvis Indførelse
tilsigtes ved det nu hvilende Forslag, og Bestræbelserne i denne Retning fik Fart,
som rimeligt kunde være, efterat aarlige Storthing var indført og øvede en
væsentlig Indflydelse paa Statsværkets Gang. Den blev hurtigere, Formaalene
165 blev flere, Arbeidet blev rigere og mere intenst. Resultatet er og maatte være, at
naar der var en Trang tilstede, maatte den nødvendigvis gøre sig gjældende med
betydelig forøget Styrke. Folkerepræsentationen, som ikke fandt sig
tilfredsstillt ved det Bestaaende, æskede i fuld Følelse af sit Ansvar ligeoverfor
Folket Gang efter Gang en Tilknytning af Regjeringens og Storthingets
170 Virksomhed.

Ved disse Meninger paa begge Sider, ved dette Gjennembrud af Tanker og
Ønsker er man kommen derhen, hvor vi nu staar. Spørgsmaalet bliver saaledes:
Vil man ved den institutionelle Forbindelse mellem Regjering og Storthing, der
175 bydes ved Forslaget, opnaa en Ledelse, der holder, hvad den lover, som skaffer
os en virkelig konstitutionel Ledelse af Anliggenderne ved Statsmagterne og
under Folkets Tilslutning? Jeg viger ikke tilbage for Besvarelsen af det
Spørgsmaal i noget eneste Punkt. Det er sandt: Fuldkommenhed vil selvfølgelig
ikke opnaaes, behøver jeg at sige det? Men et stort og frugtbart Skridt vil være
180 gjort, og Betingelsen vil være given for en sand repræsentativ Styrelse i vort Land
i Overensstemmelse med Forfatningens Aand og Mening, jeg mener en
Landsstyrelse som - for at bruge et Ord, der er bragt ind i denne Debat af en af
vore mest fremragende Mænd - er et Udtryk for Almenvillien, og som bæres af
alle Kræfter og alle forfatningsmæssige Myndigheder i vort Land, fra Kongen af
185 og ned til de sidste Vælgere, der kaldes til at deltage i Valghandlingen, Alle skal

arbeide med derpaa.

190 Ja, hvis jeg skal fæste Lid til de Udtalelser, som fra en saakaldt meningsberettiget
Minoritet er kommen her i Salen, saa skulde jeg nok ikke kunne videre glæde
mig ved Institutionens Indførelse. Men skulde det virkelig staa saa daarligt til
med den Begrundelse, Sagen har faaet gennem de mange Aar og ved de mange
Forhandlinger og under den haarde Anfægtelse? Den pleier gjerne at være et
195 ganske godt Middel til, at Sagen bliver prøvet, og jeg mener, at dersom nogen
Sag har bestaaet Ildprøven, er det virkelig denne: - Alle Midler ere opbudte for
at imødegaa den, man har forsøgt at skyde dens Værd i Baggrunden, at hindre
Institutionens Indførelse, men forgjæves; Tilslutningen er voxet Aar for Aar
ikke blot inden Repræsentationen, men ogsaa inden det store Folk.

200 Ja sandelig, jeg og mine Meningsfæller med mig har troet, at der laa i denne
Institution det, som havde Magt og altsaa rigtigt benyttet - hvilket beror paa
Regjeringen og Repræsentationen - vilde virke heldigt for Fædrelandet. Der var
visse Ting, som rent ud sagt forekom os helt ubestridelige; - de ere heller ikke
enkeltvis imødegaaede, men summarisk affeiede med en Protest -; vi mente, at
205 denne Institution vilde sikre os dygtige Statsraader, som havde Kongens og
Nationens Tillid; det kunde ikke nytte, mente vi, at byde denne Forsamling
Undermaalsmænd; om det engang skede, vilde der upaatvivlelig gives Noget,
som vi Akademici - vi har vort eget Sprog, vi - kalder consilium abeundi, og det
vilde gaa fort med deres Aftrædelse. Dernæst antog vi, at man paa denne Maade
210 vilde faa en sand effektiv Ministeransvarlighed, der var udstrakt ganske
anderledes over Regjeringens Handlinger end den Indflydelse, som kan øves ved
Adresser, Rigsret o. s. v., - der var tilstede altid, paa alle Punkter, hvor der var
Forhandling mellem os og Styrelsen. Naar en Statsraad skal staa Ansigt til
Ansigt med Stortinget, tænker jeg han har en Følelse af umiddelbart Ansvar,
215 som opveier Alt det, som en tør Opregning af de Pligter, en Statsraad har, paa
nogen Maade formaar at udrette, og mere end det: Han vil dybt føle sit Ansvar
for sine Kolleger og for Kongen, hvis Raad han er. Der er ingen anden Maade at
faa en sand Ministeransvarlighed tilstede paa, - ialfald er den endnu ikke anvist.
Hvorledes skal Regjeringen komme til sikker Kundskab om, hvorledes den skal
220 planlægge og gennemføre de Foranstaltninger, der tages til Landets Gavn, naar
den ikke i og ved Stortinget lærer at kjende Folkets Ønsker, Villie og Vilkaar?
Der ligger en Sum af Lærdom at hente her i Stortinget, som Alle kan prise sig
lykkelige ved at kunne tilegne sig, men som for en Statsraad, der maa kunne
beregne Fortid og Fremtid, hvad der begunstiger og hvad der hindrer

Gennemførelsen, er af høieste Vigtighed, og den kan ikke erhverves paa anden Maade; det er den eneste Kilde, han med Sikkerhed kan ty til.

Og idet jeg dvæler ved Statsraadet, saa vil jeg sige: Det er dog vel Meningen, at vi
230 skulle ønske Statsmænd til Statsraader? Jeg hører ikke andet, end at der ved
Argumentationen bliver lagt nogen Vægt paa, at en Mand har lagt
Statsmandsindsigt for Dagen, og at ligeoverfor dem, som skal have Ledelsen af
Statens høieste Anliggender, maa det være et ubetinget Krav, - og saa vil man
hindre dem fra at komme i Nationalforsamlingen, hvor netop Stedet er, hvor de
235 kan udvikle sig - naar Evnen er der - til Statsmænd og holde sig paa Høide med
sin Tid.

Jeg gaar videre. Jeg skal fatte mig kort; jeg vil alene erindre om disse store
Grunde, hver af dem kunde kræve et Foredrag for at blive rigtigt fremstillet. Der
240 er sagt her, at Regjeringen har Initiativet. Ja, jeg erkjender det, og jeg gaar videre
og siger, at Regjeringen bør have det. Det bør være saa, at Regjeringen i alle
vigtige Anliggender forbereder Sagerne for os, ligesom den senere skal udføre
dem; men naar saa er skeet, bliver det af høieste Vigtighed for denne Forsamling
at have en stor, en væsentlig, ved de vigtigere Sager afgjørende Indflydelse paa,
245 hvorledes Initiativet benyttes, hvorledes Forberedelsen sker, hvad der under
Forhandlingerne skal fremtræde som Regjeringens virkelige Mening, og paa
Gennemførelsen af Beslutninger som Love og andre Beslutninger af Vigtighed.
Dette kan alene paa en tilfredsstillende Maade ordnes derved, at Statsraaderne
befinder sig i vor Midte; da udøver de den Indflydelse, de bør have, da bringes
250 de til at benytte Initiativet i en Retning, som er stemmende med Forfatningen
og Landets Tarv, og vi sikrer os Gennemførelsen af Love og Beslutninger. Thi
der vil da gaa en konstitutionel Aand ud fra denne Forsamling gennem
Kongens Raad til hver Mand i Embede og Ombud, som har Forretninger at
varetage, som kommer i Berørelse med Folket.

255 Men det er ikke min Agt at tale ensidig om Ministrenes Ansvarlighed. Der er en
anden Ansvarlighed, - og jeg skal faa Lov til i den Anledning at benytte et
middels langt Citat. Ja, det er mig selv, jeg citerer. Jeg er bleven saa ofte citeret i
Ligt og Uligt, at det har smittet mig med; hvorfor skulde jeg være den eneste,
260 som ikke fik Lov til at citere Hr. J. Sverdrup? «Der er en anden Ansvarlighed,
en anden Dygtighed, som jeg skal henvise til, og det er Storthingets egen. Nu
kan man jo kaste ind et Forslag, naar det skal være. Hvad Fare er der ved det?
Det vil ikke blive sanktioneret. Der kan ligge en Demonstration deri, og derfor

265 gaar maaske endel med paa det, og ialfald gjør man sig sjelden strengt Rede for, hvad Følgen vilde være, hvis man selv skulde kaldes til at gennemføre de Forholdsregler, som ligge deri. Men Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger vil naturligen strax føre dertil, at enhver eneste Mand i denne Forsamling maa gjøre sig streng Rede for: Hvorledes vilde det være, hvis jeg eller
270 mine skulde have Styrelsen for at gennemføre Forslag som disse, for at indføre i vort Lands Lovgivning eller Administration Grundsætninger som de, der ligger til Grund for Forslaget. Dette er det, som jeg paastaar ikke kan overvurderes: Det er Thingets Optugtelse til politisk Takt, Forstand og Værdighed. Jeg kan ikke engang standse her. Der er en endnu større Ansvarlighed, det er Nationens
275 Ansvarlighed ligeoverfor sig selv og sin Fremtid; i det Øieblik, at al Magt og Kraft samles her i denne Sal til Afgjørelse af Samfundets høieste og vigtigste Anliggender, gaar der en stor Vækkelse ud over Landet; der er ikke Udsættelses-Politik længer at drive, Øieblikket gjør sin Ret gjældende, Afgjørelsen maa finde Sted, et Afgjørende maa anbringes. Det vækker, det samler, det oplyser, det giver
280 Samfundet den Indsigt og den Kraft, som er nødvendig for i Sandhed at bære den konstitutionelle Forfatning mod alle dens store Endemaal. Alt, som drager hertil, skjærpes og levendegjøres, og hele Folket bliver medinteresseret, medhandlende og medansvarligt.»

285 Det er formodentlig saaledes, at Folkesmigrere taler, der er villieløse Redskaber, men gjerne ville have Rang af Ledere! At fortælle Folket og Vælgerne rundt om sig, at de har at lære, at de har et tungt Ansvar at bære, og at de maa anstrænge sig, hvad Kræfterne taaler for at gjøre sin Skyldighed - ja, Hr. Præsident! det er deri de Kunster maa ligge, hvorved man insinuerer sig hos Massen, kan jeg
290 tænke. Men man vil ikke fortænke mig i, at jeg har en lidt anden Tro. Efter min Formening ligger der i Manges Øine en Udfordring i hver eneste Linie.

Hr. Præsident! Jeg har ved denne Opregning ikke taget Hensyn til Hensigtsmæssighedsbetragtninger, thi vel har jeg tilladt mig at dvæle ved Nyt og
295 Gammelt, og maaske mest ved det Gamle, men det vilde være at dvæle ved noget altfor Gammelt; thi lige siden 1824 har de Hensigtsmæssighedshensyn, som er forbundne med Forslagets Antagelse, været anerkjendte, og i 1824 var der en Komite, i hvis Midte der sad flere af de Mænd, som har taget en virksom Del i Forfatningsværket paa Eidsvold. Naar vi samler alt dette for Tanken og spørger
300 os selv: Hvorledes vil nu dette virke i Stortinget, udover Statslivet, paa Storting og Regjering, saa har det virkelig været vor Tro - jeg ved ikke, om den var naiv - men det var vor Tro, at man her havde faaet en Ledelse, der paa noget

nær holdt, hvad den lovede. Man faar ikke tage Institutionen altfor strengt paa
305 Ordet. Den vil nok feile engang imellem, i stærke Kriser vil vanskelig noget
Menneskeværk bestaa Prøven. Men jeg tror virkelig, det vil gaa i Opfyldelse, som
Landets Førsteminister sagde i Debatten om Statsraadssagen den 14de Mai
1860: «Forslagets Antagelse vil løfte Stortinget og høine dets Kald. Det fælles
Arbejde af Administration og Repræsentation vil give Repræsentationen et
310 klarere Overblik, et sikrere Skjøn og lære den at skille mellem det Forbigaaende
og det Blivende i Samfundsfænomenerne,» og lagde han til: «Stortinget vil
ikke svigte sit Kald.»

Det er mig en Glæde at sige, at jeg i dette ene Punkt er enig med
315 Førsteministeren: Stortinget vil ikke svigte sit Kald!

Nu bliver alt dette, som vi tilfulde har hørt, bestridt: Det gaar ikke an at love sig
saadant af Institutionen; den har ikke den Betydning. Der er Opdagelser at gjøre
paa det Felt, og det er nok saa, at vi skal begynde fra nyt af. De Herrer, som
320 mene det - og der var flere - de fattede sig beklageligvis saa kort, at jeg ikke
egentlig var istand til at komme efter, hvori den nye Spire bestaar, som skal
udvikle sig her i Salen til noget Mægtigt, som maaske vil overskygge alt tidligere
Arbejde og fordunkle alle Talenter, som har arbeidet til denne Sags Fremme.
Det var ønskeligt, om de Herrer nærmere vilde gjøre Rede for, hvori det Nye
325 bestaar. Er der virkelig en saadan Spire, da skal jeg være den Første til at sætte
mig ved Gamaliels Fødder og lære; men jeg vil være vis paa, at jeg har en
Gamaliel for mig. Jeg sætter mig ikke ved enhver saakaldt politisk Størrelses
Fødder for at lære.

330 Hvad er nu Hovedgrunden da til dette? Det vil - siger man - føre til
parlamentarisk Styrelse! Jeg har ved tidligere Leiligheder opfordret mine
Modstandere til at præcisere, hvad de egentlig forstaar ved parlamentarisk
Styrelse; men jeg har aldrig faaet noget tilfredsstillende Svar. Saasnart man tager
Sagen ganske i Almindelighed, kan man i et Øieblik tænke paa, hvad der kaldes
335 parlamentarisk Styrelse i sin mest fuldendte Skikkelse, til andre Tider paa
Former af den, som ikke saaledes gjengiver Tanken, men som just derfor maaske
ogsaa kan opvise Mangler, der med Styrke kan benyttes polemisk i en Debat.
Hvad er parlamentarisk Styrelse? Det vil jo, afklædt al Vidtløftighed, sige det, at
Folkets Repræsentation øver en regelmæssig og vægtig Indflydelse paa
340 Statsanliggændernes Anlæg, Gang og Gjennemførelse. Dette tilsteder selvfølgelig
mange Gradationer, og de er ikke tilfældige; de er dybt begrundede i

Samfundets egne Forhold. Naar man her trækker i Forgrunden den fuldt udbildede parlamentariske Styrelse, saa er det det Samme som at sige, at det vi vil ved at stemme for nærværende Forslag, det er at faa en Forfatning, som svarer til den høieste politiske Udvikling, hvortil den civiliserede Menneskehed for Tiden har hævet sig, og det i Lande med usædvanlige Kræfter, som sidder inde ikke alene med de materielle Kræfter, men med aandelige Kræfter i et Omfang, hvori vi aldrig kan tænke paa at tilegne os dem.

Men, Hr. Præsident! nedad er der en Gradering, som bør svare - det er et Hjerteanliggende for enhver Nation - som bør svare til Nationens Standpunkt og Tidens Medfør. Det er der allerede. Er vi uden Magtmidler til at indvirke paa Regjeringsanliggenderne, deres Anlæg og Gjennemførelse? Ingenlunde! En Repræsentant sagde igaar, og han havde fuldstændig Ret, at det staar i Storthingets Magt ved Hjælp af de Midler, som forfatningsmæssig er stillet til dets Raadighed, til syvende og sidst at fremtvinge i den Henseende, hvad det vil, selvfølgelig under Respekteren af Forfatningens Bestemmelser og Grundsætninger. Men dette er ikke nogen heldig Maade at ordne Styrelsen paa i denne Retning. Det er just for at faa en sikker, god, kontrolleret og dog virksom Ordning, at vi arbeide i dette Øieblik. Jeg forstaar ikke, at det kan være anderledes. Jeg gad dog vide, hvad en konstitutionel Forfatning skulde have at betyde, hvis dette ikke var en nødvendig Konsekvents af den. Er det ikke saa, saa er den ikke konstitutionel; hvad man har for sig - man give det hvilket Navn man vil - det er da blot raadgivende Stænder, men intet myndigt Folks Repræsentation.

Jeg har selv, da Andre ikke vilde hjælpe mig, ligeoverfor vore Forhold forsøgt paa at klargjøre mig, hvad det er, jeg forstaar ved parlamentarisk Styrelse for os. Derved forstaar jeg hverken mere eller mindre end fuld Udøvelse af de Pligter og Rettigheder, Grundloven har givet vort Folk, under muligst nøie institutionel Samvirken med Regjeringen, med Kongen i hans Raad. Jeg mener, at denne Forstaaelse af, hvad parlamentarisk Styrelse er, er den, som svarer til vore politiske Forhold, vort Udviklingstrin, og som derfor er den rette for os. En fuldkomnere vilde for os komme for tidlig, og fremkalde, tænker jeg, umodne Frugter. Jeg har selv været af en noget anden Mening, og det kommer deraf, at naar man første Gang tager Plads i denne Forsamling og man er ung, saa er man lidt tilbøielig til at bruge særdeles korte Linier i Perspektivet; men eftersom Ens Erfaring voxer, bliver Linierne længere og længere, og man faar den Lærdom, der aldrig glemmes: Du maa være paa Høiden med dit Folk hverken mere eller

mindre, hvis du vil være en dygtig Politiker.

385 Jeg mener, at Tendentsen med hver eneste fri Forfatning er at gennemføre
parlamentarisk Styrelse under den ene eller anden Form, men i Virkelighed og
Sandhed. Det er derved man skal vise sin Statsmandsdygtighed, at man gjør et
træffende Valg og ikke ligger efter Tiden, - som vor Regjering gjør og derfor
hverken er anseet eller populær - men følge Tiden og forberede med Blikket paa
Fremtiden det, som antagelig i et nær forestaaende Tidsrum vil komme til at
390 udvikle sig. Jeg mener, det er principielt, og der kan ikke afkortes det
allerringeste derpaa. Det skulde interessere mig at høre, hvorledes en
Statsretslærer vilde begrunde en anden Opfatning af parlamentarisk Styrelse,
Formen være nu konstitutionelt Monarki eller Republik.

395 Det er desuden sagt - jeg tror, det blev sagt igaar - at der havde fundet
Meningsforandring Sted hos enkelte Herrer her i Salen, og det skulde da vel
være ligesom et Argument mod at fatte Tillid til disse Herrer's Udtalelser og
Arbejde i denne Sag. Ja, men det er saa rart med det. Skulle vi virkelig gaa ind
paa at akceptere det Argument, saa synes jeg, at jeg kan erindre, at der er andre,
400 som høre til den mindste af de meningsberettigede Minoriteter, at der er andre,
som befinde sig netop i samme Tilfælde, og som nu staar paa Minoritetens Side.
Ja, ved at læse de offentlige Dokumenter, synes jeg, at jeg skulde have Beviser i
Hænde for dette. Og den stærkeste Modstand, som er gjort mod dette Forslag,
den bestaar virkelig i fremragende Tilhængeres Faneflugt. Men Faneflugt - er det
405 Veien til Seir?

Paa den Tid da Ministeriet Stang tiltraadte Magten, saa lød Udtalelserne om
parlamentarisk Styrelse noget anderledes. Derpaa er jeg sikker; thi jeg holder
Beviset i min Haand. Nu, det var i Hvedebrødsdagene, og hvad siger en
410 brændende Elsker af Magten ikke i dem? I et af vort Lands store Organer, som
antages at staa Regjeringen nær, heder det - ja, det er første Gang i mit Liv, at jeg
har kopieret det store Organ, jeg pleier ikke at gjøre det; men denne Gang ialfald
traf det sig, at det sagde Ting, der var saa fortræffelige, at jeg syntes, jeg kunde
kopiere og opbevare dem til en passende Leilighed. Der staar i en Leder i det
415 store Organ: «Under en parlamentarisk Regjering, hvor Ministeriet befinder sig
i en stadig og levende Vexelvirkning med en Nationalforsamling, renses det let
og næsten umærkeligt for Koteriindflydelserne», - hør! - «eller rettere: det Slags
Sammenhold, som under en mindre fremskreden Samfundsordning er
tilbøieligt til at forsnevre sig og antage Karakteren af Koteri, det udvikles og

forædles under et parlamentarisk Styrelsessæt til et organiseret politisk Parti». -
hør! - «De stærkeste Baand, som holde de i Fællesskab virkende Personer
sammen, bliver da Overensstemmelse i politiske Principer og Fællesskab i store
og berettigede offentlige Interesser, medens Familiehensynene, det personlige
425 Kammeratskab og den tilvante Samstemmighed bliver de mere uvæsentlige og
tilfældige Foreningsmomenter.»

Jeg siger for tredie Gang: «Hør!» Hr. Præsident! Og naar jeg tænker tilbage paa,
hvad jeg selv har erfaret i denne Sag, siden man for Alvor begyndte at arbeide for
430 Statsraadernes Tilstedeværelse i vor Midte, saa mener jeg, at det er ikke saa
ganske ligetil at skræmme os længere med parlamentarisk Styrelse. Kan gjerne
være, at vi ikke har lagt os paa Definitionen; men vi har dog hver af os og os
imellem haft et ganske taalelig rigtigt Begreb om, hvad Parlamentarisme er,
hvad den kan og bør være for os, og hvad den vilde blive, hvis vi gik ind paa det
435 foreliggende Forslag. Men parlamentarisk Styrelse, det skal vi faa; Debatten, den
kan ikke paaberaabes som Instruktions- og Forsoningsmiddel mellem os og hans
Majestæts Raader; den har ingen Magt i store Spørgsmaal.

Hr. Præsident! jeg har gjort en personlig Erfaring. Jeg reiste engang omkring i
440 Lande, som har parlamentarisk Styrelse, og hvor jeg kom, saa fandt jeg en Mand
- og tænk, han var Minister! - som havde debatteret sig ind i sit Folks Forstaaelse
og ind i dets Sympathi, saa at dets store overveiende Flertal var beredvilligt til
hver Dag at bistaa ham i hans Gjerning. Hvorledes? Er da ikke
Storthingsdebatterne den store Oplysningskilde for de Stemmeberettigede og de
445 politisk Myndige i vort Land? Er ikke det Udtalelser, hvori er samlet alt, hvad
der lever og rører sig hos Borgerne i Landets forskjellige Egne og i de
forskjelligste Stillinger? Bringer ikke enhver, som deltager i denne Forsamlings
Forhandlinger, pligtmæssig frem for sine Medrepræsentanter og for
Offentligheden det Bedste, han har i Eie? Og det skulde være saa lidet i den
450 norske Nation, at Debatterne skulde være magtesløse, naar de gjælder vigtige og
store Sager? Hr. Statsraad, kom De herind, vær en Mand, anlæg Deres Forslag
paa det Sande og Rette, og paa det, som er stemmende med Tidsaanden - den
mægtigste af alle Allierede -, det som tilsigter Folkets Vel, og som aldrig glemmer
dets Selvstændighed og Ære, og De kan være sikker paa, at De vil regelmæssig gaa
455 ud af denne Sal som Seirherre og med den gode Bevidsthed, at De har tjent
Norges Land, som ingen Statsraad før Dem! Hr. Præsident! jeg mener, at det
Ord, som tales her - naar det har Værd i sig selv - det naaer langt, og det høres
vide, og der, hvor det slaar ned som gylden Sæd, der ligger det ikke uden en

460 Gang at spire, - det skal kommende Slægters Arbeide vise.

«Ja, det er ikke ved Debatterne, ikke ved de store Forhandlinger Sagerne afgjøres; det sker ved Underhaandsafgjørelser!» Der skal formodentlig i dette Ord ligge noget, som om man foretog de Ting, hvorved man dækker Munden
465 med Haanden, før man taler. Jeg mener, det er ganske i sin Orden - og det Modsatte vilde være en Forsømmelse - at Repræsentanterne ved indbyrdes Samtale søge at opklare for hverandre de Ting, i hvis Ordning de skal deltage, og forvisse sig om, at det, som de finder i sine egne Tanker, det som de øser af sine egne Følelser, at det finder Gjenklang omkring sig. Den Repræsentant, som
470 ingen Tilslutning har, han skulde lade det Hverv fare. En Politiker uden Magt er en Uting. Underhaandsafgjørelser! Ja, der blev henvist til, at man havde Partifraktioner, som optraadte, ordnede sine Sager, blev enige om, hvad der hensigtsmæssig kunde ske, og saa blev det ikke sjelden et Grundlag for Sagernes Afgjørelse. Men nu spørger jeg: Ligesom en enkelt Repræsentant her i Thinget
475 høres og maa høres, skulde det saa ikke være rigtigt at tænke som saa: Naar en hel Gruppe af Repræsentanter er bleven enig om at hævde en Anskuelse om en Ting, at foreslaa en Forholdsregel, har da ikke det en god Del mere Betydning, end hvad nogen enkelt Repræsentant kan præstere? Jeg mener, at den Sondring i Grupper, som Tingene selv, Forholdene i Samfundet bidrager til, er et
480 Fremskridt og Gode og Ministrene vil vide at benytte sig deraf. Derfor ser man ogsaa, at i Udlandet, hvor der er en mere udviklet Styrelse, ved Ministrene at sætte sig i Rapport med de forskellige Partier og de forskellige politiske Fraktioner. Men dette er ingen Dadel, det er tvertimod ønskeligt at saa maa ske, hvor Forholdene ellers betinger det; thi vel at mærke, hvor man har mange
485 Fraktioner, der er det jo gjerne saa, at man har et stort Land med Samfund paa mange, mange Millioner Mennesker for sig og med store Forskjelligheder i Vilkaar og Livsstilling.

Fremdeles siges der: Man kan ikke røre sig her i denne Sal, selv om Ens
490 Overbevisning er tilbøielig til at lære En at modificere sine Meninger, fordi man er bunden ved Vælgerne, - man er bunden ved Vælgerne! Da det ikke er mig bekjendt, at det staar i nogen af de Fuldmagter, som vi har at forevise, at der er givet os et imperativt Mandat, som man har sig efterrettelig at holde, saa maa jeg forstaa dette saaledes, at man er pligtig til i høi Grad at tage Hensyn til sine
495 Vælgeres Ønsker og Meninger. Ja, er ikke det ogsaa et Tillæg til det Gode da? Maa det ikke netop være Statsraaden, der skal træffe Forholdsregler i store Sager med stor Virkning, meget kjært at vide, hvorvidt Storthingsrepræsentanterne ere

i Overensstemmelse med sine Vælgere, og hvorvidt det, som her voteres, er et
500 Votum af det hele Land ? Der vilde mangle et væsentlig Led for en sand fri
Styrelse, hvis ikke saa var Tilfældet. Det kan jo være, at enkelte Storthingsmænd
- vi er alle Mennesker - er lidt svage overfor sine Vælgeres Mening og tænker
undertiden lidt mere paa sit Gjenvalg end ønskeligt kunde være; men jeg er
særdeles tilbøielig til at tro, at det gjælder Pluraliteter og Minoriteter lige meget.
505 Jeg taler ikke om Personer, men jeg siger, jeg synes jeg har en Fornemmelse af, at
naar der tales om Tryk af Vælgere og af Opinionen, saa har jeg ondt for at tænke
mig noget Sted, hvor dette skulde udøves med mere Vægt end netop i Norges
Hovedstad.

510 Men naar der tales om disse Underhaandsafgjørelser, Fraktionstilstelninger og
saa videre, saa er der ikke talt med saadan Klarhed og Sikkerhed, at jeg egentlig
kan drage det frem i Lyset her og sætte det paa min Haand og behandle det,
formodentlig fordi at naar man i vore Dage skal operere med Bussemænd, saa er
det bedst at holde dem i Halvlys. Saamegen Overtro have vi streift af os, at naar
515 man viser os dem i Dagens fulde Lys, saa gaar det ikke. Der er spaaet os, at vi vil
komme til at opleve Kamp og Bitterhed istedetfor Kompromis, Samarbejde o. s.
v. ja, jeg skal aldrig et Øieblik erklære mig uenig deri: Hvor stærke
Overbevisninger og store Interesser mødes, og hvor Personligheden egges saa let
til at udfolde hele sin Kraft, der er Konflikter sandsynligvis uundgaaelige. Jeg
520 hørte rigtignok en Repræsentant igaar sige, at dette var en aldeles unødigt Frygt,
og hvor gjerne vilde jeg ikke tro det; jeg hørte, han sagde, at det var en unødigt
Frygt. Ja, jeg maa sige, jeg tror ikke, at det vil gaa saa, at Faarene og Bukkene vil
græsse om hinanden i al skjøn idyllisk Fred og Ro. Jeg mindes ikke, at jeg har
hørt tale om noget Saadant. Jeg var tilbøielig til at henvende til den ærede
525 Repræsentant nogle Ord af en gammel Vise:

«Kjælne Hyrde, sig mig hvor?

O! sig mig, hvor?»

530

Naar man har paavist mig det Sted, da skal jeg blive ialfald halvt troende.

Nei, det er nok saa, at Kamp vil der blive, og just, fordi - som Førsteministeren
sagde - Storthinget løftes, dets Kald høines og Dygtigheder fra Raadet alene kan
535 træde over denne Dørtærskel. Derfor vil, naar det gjælder de store Afgjørelser,
sandsynligvis Kampen tage en Flugt, som vi maaske ikke hidtil har seet et

Sidestykke til. Men den, som frygter for det, han er aldrig berørt af en Genius's Vinge, og han har aldrig faaet noget Kald fra det fjerne, hvori Tidens
540 Spørgsmaal vil finde sin Løsning, han er ikke blandt de Kaldede!

Betænkkelighedernes Antal stiger, hører jeg, med hver Gang vi har denne Sag paa Bane. Nu siges der, at Dygtigheden aftager i Storthinget; Dygtigheden aftager, de aandelige Interesser har ikke tilstrækkelig Repræsentation. Ja, det kan jo være,
545 at man ikke finder, at denne Forsamling saa lige er sammensat nok af dem, som man saaledes dagligdags pleier at kalde «Meningsberettigede». Jeg kan tænke, at man slutter sig til, hvad Holberg har sagt: «Det er ikke tjenligt, at Almuen filosoferer for stærkt.» Men lad os antage, at vi her var 114 Professorer. De som sætter høi Pris paa Minoriteter, de maatte da blive tilfredse; thi enhver af disse
550 Professorer vilde naturligvis blive en betydelig Minoritet, som maatte beskyttes. Men om Landet vilde været tjent med en saadan Forsamling - det er noget Andet. Jeg vil ikke miskjende, hvad der kunde være tilstede mellem disse Mænd, men de vilde savne en Hovedbetingelse for en Nationalforsamlings Virken: et nøie og inderligt Kjendskab til Nationens Kaar, Tænkesæt og Evner, til de
555 Eiendommeligheder, der gjør den til en norsk Nation, som vil leve sit Liv og ikke noget andet, ikke noget Liv opkonstrueret efter Bøger og fremmede Forbilleder. Jeg for min Del maa virkelig, naar den Ting kommer paa Tale, sige, at jeg vilde anse den for den udueligste Nationalforsamling i hele Verden. Jeg erindrer ogsaa, at afdøde Biskop Münster - en Mand, som vi alle kjender - siger i
560 sin Selvbiografi, idet han omtaler sit Forhold som Medlem af den høieste Undervisningskommission i Danmark: «Jeg har havt mange Venner ved Københavns Universitet, prægtige Mennesker, det er mig en Tilfredsstillelse at tænke tilbage paa disse Venskabsforhold; men jeg skylder at sige, at jeg ofte har erfaret, at naar det gjælder Forretninger, saa er 10 lærde Mænd ikke synderlig
565 bedre end een gammel Kjærring.»

Bevares, Hr. Præsident! jeg citerer; salig Biskoppen faar staa til Ansvar for sine Ord.

Saa er det den store Fare, at Radikalismen tiltager i vort Land. Ja, jeg hørte det igaar, men jeg har ikke kunnet opdrive den ringeste personlige Erfaring derfor. Dersom der er et Land i Verden, der er frit for Radikalisme, da er det virkelig Norge. Har der her dukket Tanker op i Tidens Medfør, som kunde siges at pege i den Retning, har det altid vist sig at være Misfostre; der har aldrig kunnet blive
575 noget fuldbaarent af det. Jeg kan derfor ikke sige andet end at jeg tror, at

Radikalismen er en endnu mindre brugbar Bussemand for os end Underhaandsforhandlingerne og de hemmelige Tilstelninger. Vi vil da være saavidt Mænd, tænker jeg, at vente en Stund for at se, om Radikalerne virkelig
580 indfinder sig. Men der er noget i dette, som peger paa et Hensyn, som jeg maa dvæle lidt ved. Det skulde formodentlig ikke sige synderlig andet dette, end at der er stærke Strømninger i Tiden, og at disse, der forresten ligger i Udviklingens egne Vilkaar - mærk det, vil man ikke have Udviklingen, saa er det den rette Vei at sørge for at Tidens Strømninger ikke kan naa os, men vil man have den, saa
585 maa man tage dem med. Det var saa, det var Tidens Strøm, som begyndte at se lidt betænkelig ud. Den svulmede, enkelte blev vel truede med at blive vaade paa Fødderne; for andre kunde den stige længere op. Men lad os være enige om en Ting: Naar der er stærk Strøm i Tiden, fremkaldt, siger jeg, ved Udviklingens egne Vilkaar, ved Civilisationens Fremskridt, udgaaet af den snart for at belære
590 og snart for at betinge Fremskridtet - thi ogsaa Radikalerne kunne have Ret, ja, det er saa underligt her i Verden, ogsaa Radikalerne kan undertiden have Ret - naar Tidens Strøm stiger, saa gjælder det at aabne den et godt Afløb, men ikke at sætte Dæmninger for den. Tidens Strøm - Hr. Præsident! en Granitdæmning vil den bryde i skummende Vrede, en Papirskranke, som Bestemmelser om et
595 Lagthing og lignende, overrisler den med kold Spot og gaar videre.

Principsagerne nød ingen gunstig Behandling fra Minoritetens Side, men selv ved Detailsagerne blev der sat Spørgsmaal paa Spørgsmaal. Der skulde ikke være nogen særdeles Vinding derved, og jeg hørte, at en af mine Kollegaer i
600 Militærkomiteen nok var inde omtrent paa den samme Tankegang. Ja, skulde det være muligt, at man tog Feil deri, at naar vi havde Statsraaden her, og han forklarede, som en Repræsentant igaar sagde, ligesaavel som forsvarede sit Forslag, naar han kunde give Oplysninger, som var nødvendige, for at man rigtig kunde opgjøre sig en Dom om Forslagets Indhold og Bærevide, naar han
605 som Deltager i vore Forhandlinger følte sig forpligtet til, hvor han ikke kunde have Alting i Hovedet snarest muligt at skaffe Oplysninger tilveie, saa maatte dette betegnes som en stor Fordel med Hensyn til Forretningsførelsen? Er det muligt, at man kan tage Feil deri?

610 Jeg har nævnt min ærede Kollega i Militærkomiteen, Hr. General Grimsgaard. Han sagde igaar, at en udelukkende defensiv Position, den var i Længden uholdbar, og dog besatte Hr. Generalen netop en saadan Position. Det er mig magtpaaliggende i min Komite at komme til Samarbejde med Hr. Generalen; men da siger jeg, at jeg vilde betragte det som ønskeligt, om man var saavidt

Taktiker, at man ikke besatte uholdbare Positioner. Vi kan faa rigtig
Anvendelse for den Tanke ved en af de vigtigere Sager, som er forelagt dette
Storthing.

620 Men siden jeg taler om en Specialitet - den kan ogsaa have sit Belysende ved sig -
saa maa jeg tillade mig at spørge min ærede Kollega, om han da ikke allerede har
faaet en Fornemmelse af, at det kunde være særdeles nyttigt for os i Komiteen,
om vi kunde have Konference med Chefen for Arme departementet og Chefen
for Marine departementet. Jeg har ikke erfaret, at Nogen af os er uimodtagelig
625 for Oplysninger - tværtimod, vi søger dem, hvor vi kan faa dem, - og heller ikke
for de Grunde, som anføres til Bedste for et Forslag. Jeg spørger, om det ikke
ville være af særdeles Nytte for denne Komite, - og det Samme gjælder andre
Komiteer - om man kunde have Konferencer af denne Art, og det Samme
gjælder vel endnu mere, hvor det hele Storthing træder sammen for at drøfte
630 Komiteindstillingerne. Ja, lad os være enige om det da, at vi ikke besætter flere
uholdbare Positioner!

Der blev gjort en Bemærkning i samme Forbindelse, gaaende ud paa, at en af
mine ældste politiske Venner, som nu ligger i sin Grav, at han med Rette kan
635 paaberaabes som en Modstander af det foreliggende Forslag, og mange er de i
dette Land, som vilde høre paa den Mands Ord, om han var tilstede iblandt os.
Jeg sigter til Ueland, gamle Ueland, som vi pleiede at kalde ham; han var jo
ligesom en Fader for os Allesammen, og det er mig en Tilfredsstillelse at kunne
sige, at jeg har været hans Discipel; men derfor kjender jeg ogsaa Noget til
640 Manden, og jeg vil sige, at dersom Ueland havde levet nu og deltaget i vore
Forhandlinger, da er det min inderligste Overbevisning, at han havde stemt for
Forslaget. Han havde ikke de Kundskaber og den Lærdom og heller ikke de
Aandsgaver, som fortrinsvis glimrer, men han havde en politisk Genialitet, han
var et politisk Geni, der ikke let tog fejl af, hvad Tidens Krav fordrede og hvad
645 der var godt og rigtigt for Folket til enhver given Tid - det var deri hans Fortrin
laa -, og han vilde sandelig, yderligere belært som vi, nok have vidst, hvad han
havde at gjøre.

Jeg har, saavidt som jeg har fundet, at en enkelt Mand kunde gjøre det, dvælet
650 ved de Indvendinger, som blev fremførte igaar. Jeg antager, at der vil komme en
Repræsentant efter mig, som kanske vil udfylde, hvad jeg maatte have overseet,
eller hvad jeg kun har fremstillet mangelfuldt. Idet man har sagt, at denne
Institution ikke vil medføre Noget af principiel Betydning, at det kun er af

655 underordnet Værd forøvrigt, saa har man anført: Ja, men skal man have den og vil man have den, saa maa der flere Institutioner til, man kan ikke standse ved dem, som man ifølge Forfatningen allerede er i Besiddelse af. Nu, blandt disse hører da for det Første Opløsningsretten og Statsraadernes Valgbarhed. Jeg vil spørge, er det at indføre Opløsningsret og Statsraadernes Valgbarhed - som gjør
660 dem til Storthingsmænd ligesom os, og man ved jo det, at vi allesammen ere lidt tilbøielige til at være stive i Nakken - er det at forebygge Majorisering og Partivæsen? Er det at styrke Kongedømmet og tøjle Demokratiet? Er det at forhindre Omstøbning af vor kjære Grundlov? Overalt, er det at hindre parlamentarisk Styrelse, som skal være saa lidet gavnlig? Dette - jeg kan fatte mig
665 rasende kort, jeg behøver ingen lang Udvikling - dette er at gjøre det mulige for i muligt udpræget Skikkelse og i fuld Udstrækning at faa parlamentarisk Styrelse snarest muligt.

Det synes ogsaa, som om disse to Punkter er de svage Poster i Minoritetens
670 Debat, og jeg skulde snart sagt være tilbøielig til at tro, at de er, hvad man kalder forlorne Forposter; man sender dem ud, men man venter aldrig at se dem mere, og det vilde være grændseløst forbausende, hvis dette skulde ske.

Men vi har tilbage det, som er Patentmidlet til at læge vore Onder, nemlig at vi
675 skal have to Kammere, et Lagthing valgt paa sin Maade og et Odelsting valgt paa sin. Dette Lagthing skal træde istedenfor det Overhus, som dannes af Statsraadet; derved bliver Statsraadet frit, saaledes at det faar Lov til at komme ind i Odelstinget engang imellem og tale med os Odelstingsrepræsentanter. Jeg har ikke ganske let for at opgjøre mig en Mening om, hvorledes man vil have
680 dette Lagthing sammensat. En Repræsentant, der syntes at være meget stemt for denne konservative Institution, var nok ogsaa lidt i Vildrede om, hvorledes det egentlig hang sammen med dette; han havde nok heller ikke kunnet danne sig noget klart Begreb derom. Men Et staar sikkert for mig: Skal man i vort Land, med vore sociale Forhold tænke paa at faa et Overhus, saa er kun een
685 Delingsform mulig, det er efter Formuen. Man maa sørge for at faa Repræsentanter for den store Formue og den store Bedrift, naturligvis med Indforlivelse af en eller anden høivelbaaren Embedsmand i Lagthinget, saa at de kommer til at danne Stokken og Stammen af Lagthinget. Men - jeg kan ikke undlade at røre derved, siden Tanken sees at have vundet nogen Tilslutning -
690 hvad gjør man saa? Man sønderriver Storthinget i to Fraktioner, man splitter ad det, som skulde være sammen for at frembringe det bedste Resultat. Man fjerner den store Bedrift, tildels den høiere Dannelse, den Indsigt og det

Overblik, som erhverves ved det Større i Livet. Væk! Ind i Lagthinget! Jeg
695 spørger, om ikke blandt alle de Maader, hvorpaa et Overhus kan dannes, denne
er den aller forkasteligste? Det skulde bringe Enhed tilveie det, at man
krystaliserede Særinteresserne i et eget Kammer med Udstyr og
Magtfuldkommenhed! Hvis jeg var Statsraad, saa vilde jeg høilig frabede mig at
faa et saadant første Kammer; thi det vilde komme til at beherske Statsraadet, og
700 Ministeren fik gaa ind i Førstekammeret, i Overhuset og bede pent om
Tilladelse til at sige det og det til Odelstinget, forinden han gik herind. Det
vilde blive Sagens sande Stilling.

Ja, der har rigtignok ogsaa været sagt forskellige andre Ting, og jeg vil ikke vægre
705 mig for at dvæle lidt ved dem. Der er sagt, at Storthinget trænger til dette, fordi
det skulde have Arbeidskraft fornøden nu. Jeg maa tilstaa, det er ikke min
Livserfaring dette, at Arbeidskraft og Offervillighed for det Almene altid er
forenet med Formuen og den store Bedrift - der er naturligvis mange
Undtagelser, men jeg kan aldeles ikke gaa ud fra det som et Axiom - og jeg tror,
710 at Storthinget vil være i Besiddelse af den Arbeidskraft, som regelmæssig
udfordres, og det vilde saameget vissere blive Tilfældet, dersom Statsraaderne
kom herind; thi da vilde der gaa en eneste stor Anstrængelse over det hele Land
ved alle Valg for at skaffe de dygtigste Kræfter tilstede; man vilde hævde Folket
og dets Repræsentation, og jeg er overbevist om, at det vilde gaa Flere som det
715 vilde gaa mig. Naar det var nødvendigt for at hævde Storthingets Indflydelse og
Værdighed, saa fik jeg hellere gaa ind paa at tage en Mand, som ikke var min
Meningsfælle, naar han kun i det Hele og Store taget kunde samstemme med
mig i Anskuelserne om Samfundets Vilkaar og Krav. Jeg tænker nok, at vi vilde
klare os med det.

720 Men en anden Repræsentant fremkastede en høist original Tanke: I dette
Lagthing skulde man samle de forkastede Politici rundt omkring i Landet, de
skulde danne Besætningen i det Kammer. Hr. Præsident! de forkastede Politici,
dem vil jeg give et Raad; de skal paanyt gjenomtænke sit politiske Program, de
725 skal undersøge, om der ikke kunde være Ændringer at foretage i det, som vilde
tjene det til Bedste; de skulde kunne bestemme sig til at gaa paa Kompromis
med sine Medstemmeberettigede i dette Land, saa vilde deres Tid engang
komme, saasandt som et Land udvikler sig ved vekslede Pleie af de forskellige
Interesser. De konservative Interesser vil faa sin Tid saavel som de liberale, naar
730 kun Banen er fri for alle Kræfters Spil. Ser man da ikke det i andre Lande? Indtil
det er skeet, vil jeg tillade mig at raade de forkastede Politici til at lade sig nøie

med at blive indsatte i kongelige Kommissioner og blive dekorerede med Fortjenestmedailler.

735

Men Tokammersystemet skal have saa store Forbilleder i andre Lande! Det er consensus gentium, som foreligger her; vi kan ikke unddrage os for dette Exempels slaaende Kraft: Saalangt som Civilisationen er trængt frem, saalangt Tokammersystem, undtagen her i vort stakkels Norge. Jeg vil benytte
740 Anledningen til en dobbelt Bemærkning; det gjælder baade parlamentarisk Styrelse og Tokammersystem. Skulde det virkelig være saa, at den parlamentariske Styrelse var omtrent ensbetydende med Masseherredømme, Partivæsen, Styrelse efter den vildeste Vilkaarlighed? Naar jeg ser paa England, ja saa er det en Kjendsgjerning, at det Land har været aristokratisk regjeret, og er
745 det denne Dag, rent ud aristokratisk, trods parlamentarisk System og Tokammersystem, og det gjør jeg den Applikation af, at det er Englands Forhold, som har baaret og fremdeles bærer dette, og at det, vi fik, det vilde svare til vore Forhold; men er der noget Land i Verden, ikke engang undtaget det politisk opexercerede England, hvor Folket er konservativt i sin Grundkarakter, saa er det her hos os. Det strænge Liv har lært os at holde os til det Virkelige, til
750 det som har praktisk Betydning for Livet og dets Førelse; vi lærer Tugt og Sæder af en stræng Natur og et arbejdsfyldt Liv; vi er ikke blandt dem, som lettelig tager for stærk Fart. Skulde man anke over Noget, maatte det være over, at vi imellem er lidt sene.

755

Ja, det var Tokammersystemet. Maa jeg spørge, i hvilket Land det er, at man da har høstet saa glimrende Frugter af det? Jeg har ikke seet andet, end at hver Gang det kom til et Knibetag, var Overhuset blæst væk; og hvor Forholdene har udviklet sig noget, der maa de vige for det andet Kammer. De gjør det
760 naturligvis paa en pyntelig Maade; de gjør en vakker Retræt og de har vel Feldtherrer i sin Midte som kan sørge for, at Retræten foregaar med al tilbørlig Glands og med saa langsom Opgiven af Positioner lidt efter lidt, at det Hele er et respektindgydende Tilbagetog.

765

Man har her fortrinsvis lagt Betoningen paa de nordamerikanske Stater. Der har man Tokammersystem og ingen institutionel Forbindelse mellem Statssekretærerne og Kongresrepræsentanterne. Herom vil jeg først sige, at der eksisterer ikke noget Overhus i Nordamerika. Det er en aldeles feil Opfatning at betragte Senatet som saadant. Kongressen og Senatet er begge to Folkekammere;
770 de er delte, fordi det ene repræsenterer det store Forbund som Helhed, det andet

repræsenterer de enkelte Stater. Medlemmerne af Repræsentanthuset vælges af Vælgerne i Almindelighed, Medlemmerne af Senatet af Staterne, men paa Grundlag af det samme Valg, som har fundet Sted i Almindelighed. Det er
775 historiske Begivenheder, som har ført dertil, at de nordamerikanske Staters Nationalforsamling har faaet denne Tvedeling paa denne Maade, og hvad saa Korrespondencen mellem Styrelsen og Præsidenten angaar, overser man jo uden videre, naar man holder dette frem for os, en Kapitalsag. Præsidenten er jo der valgt paa kort Tid, og er man ikke fornøiet med ham, vælges han ikke igjen, ja
780 skulde han blive rent uskikkelig, er der Adgang til at sætte ham under Rigsret, og der er ikke saa mange Høiesteretsmedlemmer med i Rigsretten der. Alle Embedsmænd er valgte, og enhver begriber, at dette er et Middel til at holde de Embedsmænd, der repræsenterer de høieste Myndigheder i Staten, i stadig Rapport med Folkets Villie og Ønsker. Ve den Præsident, som ikke retter sig
785 derefter! Det er desuden saa, at ogsaa i Amerika har den Tanke dukket op, at det var nyttigt, om Statssekretærerne var i Forsamlingen, og jeg er tilbøielig til at tro, at den Dag ikke er saa fjern, da man vil smage paa det Forslag.

Men jeg vil trække en anden Parallel. Jeg er ikke Statsretslærer og har saaledes
790 kun begrændset Kjendskab til disse Ting; jeg kan derfor kun fremholde et og andet, som jeg navnlig hvad Konsekvensen angaar, lægger megen Vægt paa. Jeg vil tale om Schweiz; der har man et Nationalraad og et Stænderraad; men der er intet Overhus og intet Underhus, begge to er Folkekammere og har lige Oprindelse som i Nordamerika. Men her kommer det mærkelige til, at Schweiz,
795 belært af egen Erfaring og med Blikket paa Amerika, har givet sin Styrelse Adgang til - syv Mand høi - at indfinde sig baade i det ene og det andet af Landets Raad. Skulde ikke Schweiz's Forbillede ligge os noget nærmere end de store Forhold i Vesten? Der er der en eiendommelig Udvikling, som det er vanskeligt for os Europæere at bedømme og end vanskeligere at efterligne. Jeg
800 tilstaar, at for mig er det det største Samfundsexperiment, som Verden endnu har at opvise; men det gjælder herom, hvad den første Napoleon ved en bekjendt Leilighed sagde om den franske Republik: Den taber ingen Mands Anerkjendelse; den er som Solen, den skinner med sit eget Lys.

805 Minoriteten har ment, at den vil være langt bedre stillet under nærværende Forhold, end om Statsraaderne kom ind i Salen; den Beskyttelse Minoriteten har Krav paa, skulde den erholde mere af under de bestaaende Forhold end under den paatænkte Forandring. Nu, jeg respekterer fuldkommen den Tanke, som ligger i, at der skal være Beskyttelse for Minoriteter. Jeg har selv altfor længe hørt

til Minoriteten til ikke at forstaa det; men jeg vil da ogsaa af Erfaring give Minoriteten det Raad: Gjør som jeg; se til at komme i Pluralitet! Jeg frygter for, at mit Raad ikke vil blive videre gunstigt optaget, og det var heller ikke det, jeg egentlig vilde have sagt. Men jeg vil sige: Mon det skulde være saa, at Statsraadet
815 for nærværende har større Magt til at beskytte Minoriteterne og værne om deres Interesser, end om det kom her ind i Thinget? Skal der i Samfundet være en Afgjørelse af Betydning, da maa jo Regjeringen henvende sig til os, ligemeget enten den er her eller ikke; det er jo en klar Sag. Nei, der er kun een Magt i Verden, mine Herrer, som kan beskytte Minoriteten, og det er Majoriteten.
820 Dersom ikke den vil tage Sagen i sin egen Haand, vil alle andres Bestræbelser være i det Væsentlige forgjæves. Men naar vi komme ind i det vexlende Statsliv, hvor snart de konservative, snart de reformatoriske Interesser har overveiende Tilslutning inden Nationalforsamlingen, da lærer man netop at anskue hverandre paa rette Maade som Majoritet og Minoritet. Minoriteten kan aldrig
825 komme i en heldigere Stilling, og den maatte være den første, der bad om, at Statsraaderne maatte komme her ind.

Jeg kan ikke for Øieblikket forsone mig med disse Udvidelsestanker, man her har hørt. Det er langt fra mig at benægte de paa pegede Institutioners Betydning
830 for Samfundet under Udviklingens Gang, - og ikke alene det, men jeg haaber, at den Dag ved Slægters Arbeide skal komme, at vi bliver fuldt modne til at tage det frie Forfatningslivs Former i sin fuldeste Udstrækning. Men et Lagthing af vort Lands Kapitalister, - nei, det gaar jeg ikke med paa. De tror mere paa Værdipapirer end paa det Papir, hvortil en Genius har knyttet store og blivende
835 Tanker. -

Jeg ser, at Klokken er bleven mange, og det vilde være at opholde Stortingets Tid for længe, om jeg gik yderligere ind paa disse Sager. - Jeg skal imidlertid være til Tjeneste, om det fornødiges.

840 En Bemærkning kan jeg dog ikke saa lige forbigaa. Man har gjort aarlige Storting til en Syndebuk; siden de bleve indførte, er det gaaet skjævt, siger man. Er der da Nogen, som vil afskaffe aarlige Storting? Nei! Men, hvad har vi saa at gjøre? Jo, saa have vi at give vore Institutioner det Tillæg, som vil gjøre, at de
845 stærke Krav, som de aarlige Storting stiller til os, kan fyldestgøres paa en tilfredsstillende Maade. Bagveie kan der ikke være Tale om, og Sideveie nytter det ikke at tænke paa at gaa. Jeg siger med Overbevisningens Sikkerhed: Den Dag kommer ikke, da det norske Folk vil splitte sig selv og sin Repræsentation i

850 tvende Kamre. Vi har virkelig en anden Vei at gaa, den at fortsætte, som vi har begyndt, med en tidsmæssig Udbilden af vor Forfatning.

I hvad jeg nu har tilladt mig at bemærke, har jeg sagt i Rids, hvad jeg mener med parlamentarisk Styrelse, og jeg har ved at gennemgaa hele Rækken af
855 Indvendinger og Betragtninger ikke fundet, at Forslaget om Statsraadernes Deltagelse i vore Forhandlinger medfører nogen parlamentarisk Styrelse, der skulde være os til Skade, tvertimod mener jeg, at det vil være os til stort Gavn. Alle de Momenter, som er anførte for Statsraadernes Indtrædelse her, summere sig som en Virkningssum i det, der er fremhævet for Nyttens og Tjenligheden af
860 Institutionen i snart to Menneskealdre. Vil den være modtagelig for Forbedringer? Jeg tror det; men jeg mener ogsaa, at det er en stor og ufravigelig Fordring, at Udbedringerne skal gaa i et sikkert Spor og efter som Landets Tarv kræver det.

865 Paa den Maade er det, at jeg kan gjentage: Maalet naa vi ved at gjøre Ledelsen til Institution, og den Institution, hvem Ledelsen skal betroes, har alle de Fortrin, som jeg har fremhævet, og vil føre til de Resultater, jeg har paapeget; og jeg siger dette med Sikkerhed; mit Vidnesbyrd i denne Sag er ringe, men der er mange før mig og ved Siden af mig, hvis Ord have en ganske anden Vægt. Jeg har
870 gjentagende voteret for det hvilende Grundlovsforslag med stedse stigende Overbevisning, og jeg er saa sikker.

Det er et sjeldent Sammentræf, Hr. Præsident, at Hensigtsmæssighedshensyn af enhver Art, at alle høiere Betragtninger, der kan udledes af en repræsentativ
875 Forfatnings Væsen, Virken og Formaal og af Folkets, gennem dets Repræsentanter udtalte, blivende Stemning, er for Reformen. Det er et saare sjeldent Sammentræf; jeg ved aldrig, at det har hændt mig, at jeg har kunnet votere under saa heldige Forhold, og ikke vil det i Løbet af nogen Mands parlamentariske Bane lettelig gjentage sig. -

880

Jeg stemmer da for Forslaget i den Overbevisning, at enhver sand og stor Interesse, som mit Land eier, derved vil vinde i Pleie og Udvikling. Der er intet for Tiden, som med lige Styrke kan gjøres ligeoverfor Norges Konge og ligeoverfor Norges Folk, og derfor vil Reformen gaa igjennem. Magna est veritas
885 et prævalebit, det er udlagt: Sandheden er mægtig, og den vil, den skal seire.

890

Kilde

Storthingstidende 1880, s. 199-210

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/statsraadsagen>

895

900

905

910

915

920

925